

EGEMENLİK VE DİLDE ANLAM:

ADAM NASIL OLDU DA İNSANLIĞINI YİTİRİP ERKEK VE İŞVEREN OLDU?

Adamın insanlığını yitirip, bir süre erkek ve ardından da, erkeklığı "arada sıradaya" indirip, işveren olduğunu söylesem, bazı erkekler bozulur, işyeri ve meslek sahibi olarak (ve daha başka ilişki biçimleriyle) erkekleşen bazı "feministler" sevinir, ampirikci liberal bilim adamları "veriler nerde, en azından bir Chi-square veya Pearson product moment correlation gerekir" diye dövünür herhalde... Kapitalistise, ne umurundadır ne de okumaya vakti vardır; Nasıl olsa kiraladığı yüksek ücretli okumuş-yöneticiler, iletişimciler ve kamunun parasıyla aydan aya geçimini sağlayan özelleştirmeci eğitimciler, öğreticiler, siyaset adamları kapitalist için hem okumayı hem de üflemeyi yapmaktadırlar.

Sen ne biçim adamsın?

Bu soruyu duyunca aynaya koşan hiç kimse olacağını sanmıyorum. "Bir elinde ayna" olan kadınlar da zaten ne adam olarak kabul edildikleri ne de kendilerini adam olarak niteledikleri için, bu soruyu kendi üstlerine alınmazlar, ve böylece bir egemenlik ilişkisinin yeniden-üretilmesine ve sürdürülmesine "doğal" olarak katılırlar. Bu "doğallık" gerçekte kendi sömürsünü yaşatan bir iletişime sessizce boyun sunmaktır. Sessizliği bozduğunda ise, ya sömürüye aktif olarak katılır ya da karşıtlığını ifade ederek anlamlandırmada "çoğulculuğun" olduğunu kanıtlarlar.

Adam kavramının "insan" anlamına gelen kullanımı egemenliğini çoktan yitirmiş durumdadır. Düne kadar, egemen anlamıyla adam denince ilk akla gelen erkekti. Adamın insanlığını yitirip "erkek" olması, erkeğin "eve ekmeği getiren" ve özellikle işveren olmasıyla yakından ilişkilidir: "Adam mısın sen be?" dendiğinde, eskiden "sen de insan mısın?" anlamı iletişilirdi. Bugün ise, bu, birbiriyle bağıntılı iki anlama kullanılmaktadır: (1) "Sen de erkek misin be?" ve (2) "Sen kimsin, nesen be?." Birinci, yani "erkeklikle" ilişkili anlamda ilk göze çarpan şey, egemen kültürün erkeklikle erkeğe verdiği değerdir. Erkeklik değeri ise, ne tür koltuk kabartıcı idealleştirilmiş niteliklerle gelirse gelsin ve ne denli "kadını ve kadınlığı" küçümseyen ve değersizleştiren imalı anlamlarla yüklü olursa olsun, aslında sosyo-ekonomik

ilişkilerdeki egemenlik durumunun yansımasından öte birşey değildir. Materyalizmin egemenliğindeki kapitalist kültürle birlikte, "sen adam mısın be?" anlatımında "erkeklik" kavramının egemenliği ortadan hızla kalkar ve yerini "sen kimsin, sen nesin, Alla'n çulsuzu" anlamlandırması alır. Bu yeni anlamlandırma, "adamın" değeri "erkeklik" gibi şövalyece ve dırdır eden karının ağzını bir çarpışta kapatan karakterlere dayanmaktan çıkıp, açıkça, "adamın" ekonomik sınıflaşmada aldığı yere, pozisyonlandırıldığı durumun materyal niteliğine göre saptanır. Adamın "erkek ve erkeklik" olarak iletildiği egemenlik durumunda, erkek ve kadının üretim ilişkilerinde aldığı yer ve bu yere verilen değerlerin getirdiği davranış ve duygu biçimine öncelik verilir. Belli materyal güçsel yapı ve ilişkiler erkeği "adam" yaparak, erkekliğin büyük, değerli, onurlu, şerefli ve sözünün eri "adam" olduğu imajlarını destekler. Erkeğin gene egemenliği elinde tuttuğu kapitalist üretim ilişki biçiminde ise, "erkeklik" imajı ikinci plana itilerek, "sen adam mısın be?" sözünde, "adam" değerlendirilirken, "adamın" materyal durumu ön plana geçer, Erkeklikte, materyal ilişkiler gerçeği örtü altında saklanmıştır ve "adamı adam yapan" faktör adamın erkekliğidir." Bu erkeklikte de belli ekonomi dışı insan değerleri ölçü olarak ele alınır. Kapitalist egemenlikte, kişinin kimliği, sen nesinliği, adamlığı ve erkekliğinde ölçü, örneğin karısının koluna dizdirdiği altın bilezik sayısı, otobüse bile binecek para bulup bulamayışı, arabasının modeli, yaptığı ve yapamadığı işin parasal karakteridir. Kapitalizmin kişiyi sosyalleştirme (yani okul içi ve okul dışı sürekli eğitim sürecinden geçirerek ideolojik biçimlendirme) sürecinde, adam insanlıktan çıkar, erkekliği terkeder ve ancak işveren olabilirse, değerli adam olur. Ne kadar değerli? Sömürdüğü, pardon dilim sürçtü, beslediği işçi sayısı ve\veya yaptığı vurgun, eyvah gene dilim sürçtü, kazandığı para oranında... Adamdaki insanı, haklıyı, doğruyu ve ahlakı tanımlayan egemen faktör, "köşeyi dönme" ideolojisidir. Bunun nedeni, eski adamın eski erkekliğinin yerini yeni adamın "paran kadar konuş" erkekliğinden mi dersiniz? Değiştirilen dayanak ve değerlendirme ölçekleri mi?

Bugün bir ananın oğluna "adam ol" derken, oğlunun doktor, mühendis, mimar olmasını düşlemesi, egemen ideolojinin taşıyıcısı bu annenin adamlıkla insanlık arasında kurduğu ilişkiden dolayı değildir; Çok para kazanmayla adam olma arasında kurulan ilişkiden dolayıdır.

Senin ne biçim adam olduğu belirleyen sen misin? Elbette sensin, "adam" olsan da zamanında çalışsan ve iş tutsaydın, bu duruma düşmezdin!!. İyi cevap verdim değil mi? Bendeki de dil valla!!. Herşeyi tam yerliyerine oturtuyor!!. Bazen, üüf, ne biçim çalışıyor göreceksin...

Dilin çalışması

Harıl harıl "çalışan dil" ve dilin anlattığı şey, kişisel anlatım ve subjektif amaçlarda bile, sosyalin üzerinde, sosyalden soyut ve ayrı bir karaktere sahip değildir. Dil sosyal bir üründür ve her sosyal ürün gibi kişisel seviyede bireyin kendiyle iletiminden (yani dütnme ve kararlar vermesinden) örgütlü toplumsal ilitkiler seviyesine kadar çetitlenen günlük ilişkiler ağında, her an sürekli üretilir. Bu üretim süreçlerinden geçerek dil, egemenlik ve karşı mücadelelerin yeniden üretildiği gibi, yeniden üretilir. Bu yeniden üretmeyle sonuçlanan dildeki anlam verme, bütün sosyal örgütlenme ve ilişkilerde gördüğümüz, belli örgütlenme ve ilişki biçiminin kendi yapısını ve sürekliliğini sağlama ve geliştirme mücadelesinin belli yer ve zamandaki durumunu ifade eder. Pozitivist-iberal dil bilimciler, iletişimciler ve sosyal bilim adamları, kapitalist demokrasilerdeki günlük sosyal iletişimde kullanılan dilde insanların aynı mesaja tek bir anlam değil de çoğulcu anlam verdiklerini ileri sürerler. Dildeki anlam verme sürecini açıklamada kullanılan bu tür yaklaşım, liberal kapitalist ideolojinin kapitalist ilişki düzeninin kendini "normal," "evrensel," "doğru" ve geçerli olarak tanımlamasının ve kendine bu tür pozitif nitelikler vermesinin önemli bir parçasıdır.

Pozitivist-liberal görüş yanlış mı?

Liberal yaklaşımın dildeki çoğulculuk yaklaşımı çoğulcu siyasal ve ekonomik demokrasinin varlığı iddiasına benzer: Siyasal Partiler vardır ve birbiriyle egemenlik mücadelesi içindedirler; Özelleştirme vardır, devletin tekeline karşı demokratik mücadele vermektedir, pazarda sayısız çeşitlilik vardır, yok yoktur. Siyasal yöneticiler, sosyal, ekonomik ve siyasal gerçeklere, sorunlara ve çözümlere çeşitli anlam veren halk tarafından, halk oyuyla dört yılda bir seçilirler ve yeniden seçilirler; Halkın rasyonel tüketim davranışları sonucu olarak ekonomik pazar biçimlenir ve ekonomik dünyada yaşayanın yaşamasını ve ölenin de ölmesini böylece tüketici-halk saptar. Diğer bir deyişle, sosyal, ekonomik ve siyasal örgütlenme ve ilişki biçiminde

olduğu gibi, yaşayan dilde yaşayan anlam vermeler de tekelci, oligarşik veya hegemonici değil, çoğulcu bir karakter taşır.

Bu yorum tarzını sadece liberal bilimciler değil, örneğin iletişim biliminde "aktif izleyici" tezine sarılan bazı Marksist-eğilimliler de ileri sürmektedirler. Bu tarz, anlam vermenin çoğulcu olduğu, yani tek bir anlam vermenin olmadığı noktasında doğrudur. Fakat yanlışlık veya eksiklik sadece "oğulculuğun ne olduğunda" başlayıp bitmez: Bu noktaya kadar gelişlerindeki kuramsal temel, bu noktadan sonraki açıklamalar ve kurdukları ve sundukları nedensellik ilişkileri (neden, sonuç, çareler) subjektif özelliklerinin sadece belli bir yanını dile getirir. Dile getirilen yan, yapaylıktaki subjektif gerçeğin elekten\szgeten geçirilmiş, itinayla şeilmiş, bazıları "görevsel olmayan" veya "kötü grevselci" olarak nitelenerek dışlanmış, arıtılmış ve damıtılmış "görevsel" bir yandır. Liberal bilim adamı, en iyi şekliyle, bu yapaylığı meşru olarak ele alarak işe başlar ve bilimsel soruşturmasını yapar ve açıklamalarını getirir. Bu tür yaklaşımın sonucunda örneğin çoğulculuk herşeyin niceliksel ve görünüm bakımlarından çok olması olur; Egemenlik ilişkileri "halka biz istediğimizi değil halkın istediğini veriyoruz," "karar verici arz değil, taleptir," "anlamlandırarak seçen halktır" biçimine dönüştürülerek, "egemenlik kayıtsız şartsız halkındır" sunumlarıyla tersine döndürülür; Karşıtlık bu niceliksel ve görünüm içinde pozitif ve yapıcı değer kazanır: Ana Yol, Doğru Yol, Dopdoğru Yol, Demokratik Yol, zelleştirme ve pazar ekonomisi "oğulculuğunun" ve dilinin ifadeleri, örneğin, demokrasinin varlığının ve işlediğinin göstergeleri olarak öne sürülür.

Ayrıca, bir kenara itilemeyen insanlık, devrim, iyilik, doğruluk, hak ve hukuk gibi, karşıt görüştekilerin kullandıkları kavramlara da egemen ideoloji sahip çıkar ve yeniden anlamlandırır. Buna en son örnek "devrim" kavramının kapitalist yapı içinde eritilmesi, "iletişimde devrim" "ulaşımda devrim" "bilim ve sanatta devrim" "kadın i çamaşırında devrim" "zayıflatmada devrim" "sabunda devrim" "bulaşık yıkamada devrim" "seçim yasasında devrim" "kadın haklarında devrim" "sa dökülmesinde devrim" "insan haklarında devrim" gibi sunumlarla yeniden-biçimlendirilmesidir. Böylece sadece "devrime" egemen düzen sahip çıkamaz, aynı zamanda "devrimin" zelliklerini, karakterlerini ve çerçevesini tanımlayarak devrim anlayışına yeni bir biçim verir. Böylece devrimler üretimden tüketime kadar olan bütün teknolojilerdeki kapitalist gelişme olur ve devrimi yapan devrimci de ilgili endüstri... Peki yapısal

değişim gerekliliğini sunan devrimcilere ne olur? Birkaç örnek vereyim: Zaten-satılmış ve bölüşülmüş satamayacağı vatani satan vatan haini, bölücü, kıskırtıcı, ve hatta terörist olur... Sen herkesin sahiplik iddia ettiği ve birkaç azınlığın sahip olduğu vatani sahipsiz mi sandın, ha?!! Sahibi olanı ancak sahibi satabilir: Şu sıralar alt-yapısını çoktan tamamlamış kamu-kuruluşlarının iç ve dış sermayeye rüşvetler sayesinde kelepir fiyata verilmesi gibi... Türkiye zenginliklerinin, toprağının ve emeginin sahip-ortakçılar tarafından Japonlara peşkeş çekilmesi gibi...Rusyada ve eski doğu blokundaki "demokratikleştirme ve özelleştirme" ile başlatılan toptan ve perakende satışlar gibi... Ben ne kalem ne de ekonomik gücümle vatanın bir karış toprağını satabilirim, çünkü sahibi ben değilim.

Egemenlik ilitkileri tersine çevirilerek sunulmadığı veya sunulamadığı durumlarda ise, egemenlik sözcüğü atılarak, fırsat eşitliği, girişim, çalışkanlık, rekabet, işveren gibi kavramlar işlenir. Bu işleme sonucu, egemenlik ilişkileri, sadece egemen eğitim süreçlerinden geçerek geri-zekalılaştırılmış insanları değil, aynı zamanda doğuştan fiziksel olarak geri zekalıları bile uyutamayacak kadar apaçık olduğu durumlarda meşrulaştırılır. Bu meşrulaştırılma sırasında, örneğin, üretim araçlarına ve kaynaklarına sahip olarak batka insanları temel yaşam koşullarından yoksun bırakanlar, "iblislik" kılığını değiştirerek, insanların karnını doyuran "işveren" kılığına büründürülürler. Bu büründürmeyle, "iblisin" bütün yaptıkları iblislikten çıkar ve egemen anlamlandırmalarda pozitif değer kazanır. Bu değerlendirmeye "normallik" gelir ve "iblisin iblisliğine" karşı olanlar bu "normalliğin" dışında olduklarından, bu normallige ters düştüklerinden "davranış modifikasyonu," "eğitim," çeşitli ceza uygulamalarıyla "normale döndürülmesi gereken" kitiler ve görüntüler olarak nitelenirler.

Sonuç

Adamın insanlıktan çıkartılıp erkek ve erkeklik yapılması, ardından adam olmanın açıkça sosyo-ekonomik ölçüyle tanımlanmasını anlatırken, çoğulcu anlam vermenin olmadığı ve tek anlamlandırmanın olduğunu asla iddia etmiyorum. Etmem kendi kendimle çelişkiye düşmemdir, çünkü benim bu yazım çoğulcu anlamlandırmanın olduğunun bir delilidir. Pozitivist-liberal bilimsel yaklaşımdan farklı olarak, bu yazının temsil ettiği yaklaşım tarzı çoğulculuğu egemenlik yapısı ve mücadelesi içinde anlamlandırır. Bu anlamlandırmayla birlikte egemen ideoloji ve anlamlandırma ve karşıt ideolojiler ve anlamlandırmalar, gayri-meşru ilan edilme yerine, önem kazanır.

Tek anlam verme, alternatiflerin yokluğunu veya yok edildiğini, yüzde yüz gönüllü katılımı, dolayısıyla mücadelenin sıfır veya sıfıra yakın olduğunu veya olmadığını gösterir ki, bu da kendi tarihini yapan insanın tarihsel gerçeğine aykırıdır.

"Apartmanlar ve taksiler satın aldırtacak kadar para getirmeyen profesörlük veya bilim adamlığı ne işe yarar ki" diye düşünene annem, bazen bir türlü adam olamadığım için üzülüyor. Ben de insanlık nedenleriyle adam olamadığım için üzülüyorum. İkimizin de adamlık ve adamlıkla ilgili üzüntülerimiz var. Her ikimiz de egemen dünyanın egemen gerçeklerine dayanarak üzülüyoruz: Adam, insan, erkek ve sermaye ilişkiler bütününde egemen tanımlayıcılık ve karşıtlığın mücadeleciler üzüntüleri...

İrfan Erdoğan

New York, October 29, 1995